

István Vásary, **ESKİ İÇ ASYA’NIN TARİHİ** (Çev: İsmail Doğan), Ötüken Yay., İstanbul 2007, ss. 270, ISBN 978-975-437-656-2.

**Ferruh AĞCA\***

Türklük Bilimi açısından eski İç Asya’nın tarihi, coğrafyası, arkeolojisi, antropolojisi ve linguistiği ile ilgili çalışmaların eşsiz bir yere sahip olduğu, bu alanlar üzerine çalışan herkesin malumudur. Her şeyden önce, bugünü doğru anlayıp yorumlayabilmek açısından, dünü bütün yönleriyle ve bilimsel tarafsızlıkla araştırmak ve aydınlığa kavuşturmak vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bu anlayışla yapılmış eski/erken İç Asya tarihi ile ilgili araştırmaların Türklük Biliminin yanı sıra Çin, İran, Rusya gibi diğer Asya kavimleri ile eski Hint-Avrupa kavimlerinin tarihsel gerçekliklerinin ortaya konulması açısından da ayrıca bir önemi vardır. Bu bakımdan İç Asya’dan derlenen veriler, ilgili kavmin yazılı kaynakları ve kavmin coğrafi ya da kültürel etkileşimde olduğu milletlerin yazılı kaynaklarından elde edilen bilgilerle bir araya getirilip doğru yorumlandığında bir taraftan siyasî ve kültürel tarih hakkında isabetli sonuçlara varılmış, diğer taraftan da İç Asya kavimleri arasındaki kültürel etkileşim açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Bilhassa 20. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanan İç Asya tarihi ve kültürü ile ilgili çalışmalar, bugün önemli bir noktaya ulaşmıştır.<sup>1</sup> Bu çalışmalardan biri de

---

\* Yard. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

<sup>1</sup> Eski/erken İç Asya tarihi ile ilgili bazı çalışmalar, sadece belli bir siyasî teşekkül etrafında gelişen olayların anlatıldığı dönemsel temel üzerine kurulmuş, bazıları ise başlangıcından son yıllara kadar bütün yüzyılları kapsayan dönemleri ele almıştır. Bu anlamda Hun, Kök Türk, Uygur, Karahanlı ve Harezmi Türk dönemlerini ele alan birçok dönemsel araştırmacının yanında, Liğeti, L. (1970), *Bilinmeyen İç Asya* (Çev.: Sadrettin Karatay), MEB Yay.: İstanbul; Kurat, Akdes Nimet (1972), *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz’in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, DTCF Yay., Ankara; Esin, Emel (1978), *İslâmiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş*, İstanbul, Grousset, Rene (1980), *Bozkır İmparatorluğu* (Çev.: Reşat Uzmen), Ötüken Yay., İstanbul; Togan, Zeki Velidî (1981), *Umumî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, İstanbul; Rasonyi, L. (1988), *Tarihte Türklük*, TKAE Yay., Ankara; Barthold, V. (1990), *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (Haz.: Hakkı Dursun Yıldız), TTK yay., Ankara; Roemer, Hans Robert (2000), *History of the Turkic Peoples in the Pre-Islamic*

Istvan Vászary tarafından, ilk baskısı 1993 yılında, genişletilmiş ikinci baskısı ise 2003 yılında Macarca “A régi Belső-Ázsia története” adıyla yayımlanmıştır. Macar Türkolojisinin yetiştirdiği önemli araştırmacılardan Istvan Vászary'nin eski İç Asya tarihi ve kültürünü açık ve anlaşılabilir bir üslupla kaleme aldığı bu eseri, İsmail Doğan tarafından Türkçeye “Eski İç Asya Tarihi” adıyla çevrilmiştir.<sup>2</sup>

Macar Türkologlardan Gyula Nemeth ve Lajos Ligeti gibi alanlarında yetkin bilim adamlarının yanında yetişmiş olan Vászary, Türk dili ve tarihi ile eski Türk-Macar münasebetleri gibi farklı alanlarda çalışmalar yapmış, çok yönlü bir araştırmacıdır. Özellikle Orta Avrupa Türk boylarının tarih ve dilleri hakkında çalışmalar yapan Vászary, genel olarak tarih alanında çalışmış; buna karşılık Türk diliyle ilgili yazılar da yazmış, Eski Türk-Macar ilişkilerine ait çalışmalarında Türkçeden Macarcaya geçmiş sözcükler üzerinde de durmuştur. Bununla birlikte genel olarak Hunlar, Avarlar, Onogurlar, Bulgarlar, Hazarlar, Peçenekler ve Kumanlardan oluşan Doğu Avrupa Türk boylarıyla ilgili çalışmalarıyla tanınmaktadır.<sup>3</sup>

Vászary'nin *Eski İç Asya'nın Tarihi* adlı eseri; *Giriş, Göktürk Dönemi İç Asya, İç Asya'nın Türk Dönemi, İslâm'ın İç Asya'da Yayılması ve İç Asya'nın Batıdaki Uzantısı* ile *Doğu Avrupa Bozkır Kuşağı* olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

---

*Period*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin; Sinor, Denis (2000), *Erken İç Asya Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul; Roux, Jean-Paul (2001), *Orta Asya*, Kabalcı Yay., İstanbul; Golden, Peter (2002), *Türk Halkları Tarihine Giriş* (Çev: Osman Karatay), KaraM Yay., Ankara gibi eserler, Türklerin Orta ve Ön Asya tarihini, kültürünü işleyen belli başlı çalışmalar olarak zikredilebilir. Eski İç Asya tarihinin diğer bir kaynağı da kuşkusuz Türklerin ilişki hâlinde bulunduğu milletlere ait yazılı kaynaklardır. Bu anlamda, bilhassa siyasî ve kültürel etkileşim içinde bulunulan Çin ve Bizans kayıtlarındaki Türklerle ilgili kayıtlar, eski Türk tarihi açısından önemlidir. Bu bağlamda Mau-Tsai, Liu (2006), *Çin Kaynaklarına Göre Doğu Türkleri* (Çev.: Ersel Kayaoğlu-Deniz Banoğlu), Selenge Yay., İstanbul ve Chavannes, Edouard (2007), *Çin Kaynaklarına Göre Batı Türkleri* (Çev.: Mustafa Koç), Selenge Yay., İstanbul adlı yayınları özellikle ifade etmek gerekir. Aynı şekilde Arap seyyahların Türkistan notlarından yola çıkılarak Türklerin anlatıldığı seyahatnameler de Türk tarihi ve toplum yapısının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır: Şeşen, Ramazan (1988), *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, Ankara.

<sup>2</sup> Vászary'nin başka bir eseri ise, *Kumanlar ve Tatarlar/Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)* (Çev.: Ali Cevat Akkoyunlu), Yapı Kredi Yayınları, 2008, adı ile çevrilmiştir.

<sup>3</sup> Istvan Vászary'nin hayatı ve eserleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Eren, Hasan (1998), *Türklük Bilimi Sözlüğü, 1 Yabancı Türkologlar*, TDK Yay., Ankara.

## ESKİ İÇ ASYA'NIN TARİHİ

Vásary, *Giriş* bölümünde; İç Asya tanımlamasının coğrafi değil, kültürel bir esasa dayalı olduğunu ifade ederek İç Asya'nın coğrafi sınırlarını, "Eski İç Asya" tabiriyle işaret edilen zaman ile bu zaman ve coğrafyada yaşayan Türklerin yaşam şekillerini ortaya koyduktan sonra, İç Asya tarihinin din ve kültürel değişime bağlı olarak beliren yeni hayat tarzlarına göre sonraki dönemlerini ifade etmiş, bir anlamda tarihî tasnifte bulunmuş ve son olarak bu dönemlerin aydınlatılmasında kullanılan kaynakları zikretmiştir.

Vásary'ye göre Avrupa ve Asya, "Avrupalılar tarafından medeniyet farklılıklarının ifadesine yönelik kullanılan kavramlardır." (s. 21). Vásary, İç Asya ve Orta Asya kavramlarını ise, "Orta Asya teriminin sadece dar anlamıyla bugünkü Batı ve Doğu Türkistan'a ilişkin olarak kullanıldığını, bununla beraber İç Asya kelimesinin bundan çok daha geniş coğrafi-medenî bir birliğe ilişkin olarak kullanıldığını ifade etmek isterim. Kanımca Orta Asya daha büyük bir birim olan İç Asya'nın merkezî kısmıdır." şeklinde izah etmiştir (s. 22). Buna göre Vásary, İç Asya'nın coğrafi sınırlarını şöyle çizmiştir:

"Hindukuş dağlarından Stanovoy dağlarına kadar kuzeydoğu yönünde binlerce kilometre boyunca muazzam dağ silsileleri uzanır; bunlar büyük hatlarla Atlantik ve Pasifik okyanuslarından gelen bulut kütleleri arasındaki ayırım hattını oluşturur. Bu sıradağlar şunlardır: Pamir, Tienşan, Tarbagatay, Altay, Sayan, Tannu-Ola, Hangay, Yablonov. Bu muazzam sıradağ hattı İç Asya'yı aşağı yukarı iki kısma ayırır. Dağların kuzeybatısında Batı Türkistan, Volga-Ural havası ve Güney Rusya bozkırı bulunur; güneydoğuda ise Doğu Türkistan ve Moğolsitan platosu yer alır. En nihayet bunların da güneydoğusunda coğrafi ve kültürel bakımdan da İç Asya'dan farklılık gösteren bölgeler olan Tibet ve Mançurya bulunur; fakat geleneksel İç Asya ile birçok temas noktaları vardır." (s. 25).

Vásary'nin "*İç Asya ve Göçebelik*" başlığı altında, İç Asya kavimlerinin ekonomik durumlarına ve yaşam biçimlerine dair verdiği kısa bilgiler, Türklerin yerleşik hayat tarzını benimsemeden önceki konar-göçer yaşam biçimi hakkında önemli tespitleri içermektedir:

"... Hayvan yetiştiriciliği için iki vazgeçilmez koşula ihtiyaç vardı: otlak ve su. Bunların elde edilmesi ise sürekli olarak göç etmeyi gerektirmiştir. Kısacası göçebe yaşam biçimi, yerleşik yaşam biçimini ve buna eşlik eden sürekli yerleşimlerin, şehirlerin, kalelerin inşasını imkânsız kılmıştır. Göçebelerin yine de daimî konaklama yerleri olmuştur; kışları genellikle nehir boylarına çekiliyorlardı ve bu kışlık konaklama yerleri aşağı yukarı aynı yerlerde bulunuyordu. Göç veya göçebelik gelişigüzel yapılmıyordu; yani dışarıdan gözleyenlerin çoğu defa yanlış algıladıkları gibi avarelik değildi; tersine, belirli bir istikamette ve düzen içerisinde yapılmıyordu. ... Göçebenin

barınağı, çabucak kurulabilen ve sökülebilen, daha sonra araba üzerinde taşınabilen keçeden yapılmış 'yurt' idi." (s. 29).

İç Asya'nın tarihî dönemlerini, Avrupalıların belirlediği ölçütlerin kullanılmasıyla Eskiçağ, Ortaçağ ve Yeniçağ gibi isimlerle adlandırılmayacağı ve İç Asya'nın kendine özgü şartlarının olduğunu; ancak bu ayrılığa rağmen İç Asya'nın dönemlerini kesin çizgilerle birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını ifade eden Várary, İç Asya tarihini *Göktürkler Öncesi* ve *Göktürklerden Sonraki İç Asya* dönemleri olmak üzere kabaca iki bölüm hâlinde tasnif etmiştir. Herhangi bir dönem hakkında yorumda bulunabilmek, belli bir coğrafyada ortaya çıkan medeniyetleri takip ederek dönemlendirebilmek için dönemle ilgili yazılı kaynakların bulunması gerekmektedir. Bu bakımdan yazılı kaynaklara sahip olan Göktürkler dönemi, İç Asya tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Várary'nin de belirttiği gibi 13. yüzyılda başlayan ve bütün İç Asya'ya tesir eden Çengiz Kağan ve sonrasındaki Moğol fütuhatının "*derinlere nüfuz eden bilinç dönüşümleri*" meydana getirdiğini akıldan çıkarmamak gerekir.

Daha az malumat sahibi olduğumuz *Göktürk Dönemi Öncesi İç Asya* bölümünde Várary, ancak Çin ve Bizans kaynaklarındaki kayıtlardan edinebildiğimiz kısmî bilgiler sayesinde haberdar olabildiğimiz 6. yüzyıl öncesi İç Asya kavimleri ve onların tarihsel süreçleri hakkında bilgi vermiştir. Bu bölümde *Kimmerler*, *İskitler*, *Sarmatlar*, *Hiungnular*, *Siyenpiler* ve *Topalar*, *Juanjuan İmparatorluğu*, *Hyonlar* ve *Hefjaliler* ile *Avrupa Hunlarından* bahsedilmiştir (s. 43-96). Bu kadim kavimlerin etnik kökenleri konusunda bir fikir birliği ortaya çıkmış olmamakla birlikte, Hiungnular ile Juanjuan İmparatorluğunu oluşturan aslî unsurun Türk kökenli oldukları, bugün birçok araştırmacı tarafından kabul edildiği ortaya konulmuştur. Bugüne kadar ileri sürülen çeşitli görüşlere rağmen Topaların etnik kimliği konusundaki tartışmalar devam etmektedir. P. Pelliot ve L. Ligeti gibi Várary de, Çin kaynaklarına göre Siyenpi dilinin bir diyalektini konuşan Topaların Moğol dilli bir kavim olduğunu iddia etmesine karşılık bir Çince metinden kalan Çin yazısıyla yazılmış sözcüklerin aynı zamanda Türk dili ile de ilişkilendirilebileceğini ve böylece Topaların Türk dilli bir kavim olabileceklerini gözden ırak tutmamak gerekir.

İç Asya'da Türk adıyla kurulmuş ilk devlet olan Göktürkler, birçok açıdan büyük önem taşımaktadır. Her şeyden önce "*Göktürklerden kalan runik yazılı hatıralar sayesinde bir İç Asya kavmi ilk defa dile geliyor, kendinden ve kendi tarihinden bahsediyor. Yabancı kaynakların gözümüze çektiği perde kayboluyor; birçok kaynaktan yola çıkarak daha nesnel bir görüntü elde edebiliyoruz.*" Böylece eserde Göktürk tarihi, aynı tarzdaki diğer eserlerde olduğu gibi 8. yüzyılda dikilmiş olan yazıtlardaki bilgiler ve sözcüklerin çözümlemelerinden istifade edilerek yazıtlara sıkça yapılan atıflar yardımıyla yazılmıştır. Buna göre "*İç Asya tarihinde ilk yerli kaynakların bu dönemde ortaya çıkmış*" olması, Göktürk tarihi hakkında yapılan/yapılacak araştırmaların önemini daha da artırmaktadır. Çin ile sürekli

## ESKİ İÇ ASYA'NIN TARİHİ

münasebet halinde olan Göktürklerin isimleri ve kökenleri Çin hanedan yıllıklarında iki ayrı efsane şeklinde geçmiştir.<sup>4</sup>

Eserin bütününde olduğu gibi Göktürk tarihi de sadece tarihî gelişim sürecini ortaya koyan olaylar silsilesi bakımından değil, aynı zamanda dilsel ve kültürel malzemelerin de ele alınıp yorumlanarak ve gerekli çıkarımlar yapılarak ele alınmıştır. Bu anlamda yazıtlarda geçen *Bükli*, *Purum*, *Temir Kapıg* gibi adlar, köken bilim ve fonetik değişim şekilleri açısından ele alınarak bu adların hangi boy ya da yer adlarına işaret ettiği de değerlendirilmiş, böylece Türklerin ilişkili olduğu boylar ile sınırlarının ulaştığı coğrafya hakkında yorumlarda bulunulmuştur. Vásary'nin *Temir Kapıg* hakkındaki "... burası Göktürk kitabelerinde *Temir Kapıg* olarak anılıyor ve her zaman için Göktürk İmparatorluğu'nun batı sınırını teşkil etmiştir. *Demirkapı*, *Semerkant*'ı *Belh'e* bağlayan yol üzerinde bulunan her iki tarafı yüksek kayalarla çevrili dar bir kanyondur. *Hüantsang'a* göre, geçidin her iki ucunda, Göktürklerin akınlarına engel olmakta faydalı kapılar vardı." (s. 115-6) diyerek, adın bugün işaret ettiği coğrafi bölge ile ilgili görüşünü dile getirmiştir.

Aynı bölüm içinde ele alınan ve "*Uygur Egemenliği*" başlığı altında değerlendirilen Uygur tarihi ve kültürü hakkında Vásary, Türk runik harfli yazıtlarda sıkça ifade edilen ve en son Hamilton tarafından ele alınan "*Tokuz Oguz-On Uygur*" meselesine de değinmiş, bu mesele hakkında "... *Hükümdarları "dokuz boyun kağanı" unvanını aldı; bu da yine açıkça Uygurların Oğuz kökenli olduğuna işaret ediyor, zira Çinliler "dokuz boy" ismini kesin olarak Tokuz-Oguzlar için kullanıyordu.*" diyerek Hamilton'dan farklı olarak Uygurların kökenini Oğuzlarla ilişkilendirmiştir.

Moğolistan bozkırlarında Uygurlardan sonra iktidarı ele geçiren Kırgızların kısa tarihinin ele alındığı "*Kırgız Ara Dönem*"nde, bazı araştırmacılar tarafından da ifade edilen Kırgızların "Türk" etnisitesine ait olmadığı şeklindeki görüş, Vásary tarafından da dile getirilmiştir: "*Kırgızlar esasında bir Türk dili konuşmuyordu; bugün artık bilinmeyen ve yok olmuş bir paleosibirya dili konuşuyorlardı. Göktürk döneminde (6-8. yüzyıl) tedricen Türkleştiler; bu süreç muhtemelen 9. yüzyıla kadar sürmüş olmalıdır. Göktürk döneminde, imparatorluğun kısıyında yaşayarak, göçebe Göktürk kültürünün bazı unsurlarını, bu arada runik yazı sistemini de benimsediler.*" (s. 138). Kırgızlar için sadece Çin yıllıklarında geçen belirsiz ve

<sup>4</sup> Türklerin Orta Asya'da ortaya çıkış ve türeyişleri hakkında Çin kaynaklarında ve daha sonra Türklerin kendi yazılı kaynaklarında geçen efsaneler hakkında geniş malumat için bkz. Barutcu-Özönder, F. Sema (1999), "*Türkler Ne Zaman Bir Millet İdi? I. Ortak Bir Köken Mitleri Vardı: Bir "Dişi-kurt"tan Türemişlerdi*", KÖK Araştırmalar Cilt I, Sayı 2, Güz 1999, Ankara: 65-92.

hangi anlamı taşıdığı belli olmayan kimi kayıtlardan hareketle, Kırgızların Türk olmadıklarını söylemenin ne kadar doğru olduğu tartışma konusudur.<sup>5</sup>

Kök Türklerden kalan yazıtlar ile birlikte daha açık bir hal alan Eski İç Asya'nın siyasî ve kültürel tarihi, Uygurların Tarım havzasına yerleşmesi, Maniheizm, Budizm ve kısmen Hıristiyanlığa ait Türkçe metinler vermesi ve diğer komşu milletler ile bu dinler etrafında dinî/kültürel etkileşimin yoğunlaşmasıyla daha da belirgin bir duruma gelmiş; Eski İç Asya Türklüğünün bilhassa kültür tarihi bakımından gözle görülür bir açıklık ortaya çıkmıştır. Vásary, Maniheizm ve Budist Uygur Türklerin siyasî ve kültürel tarihlerini *Kansu Uygurları* (s. 139-144) ve *Türkistan Uygurları* (s. 145-150) olarak iki bölüm halinde ele almış; bu dönemin Türk kültür hayatı ve Türk dil araştırmaları bakımından önemine işaret etmiştir.

"İslâm'ın İç Asya'da Yayılması" adlı bölümde, "İlk Müslüman Türk Hanedanı: Karahanlılar" (s. 163-170) başlığı altında Karahanlı hanedanlığının adı, kökeni ve kısa bir siyasî tarihi verildikten sonra başta Kâşgarlı ve eseri Divanu Lügati't-Türk olmak üzere bu çevrede yazılmış diğer Türkçe eserlerin Türklük Bilimi açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır.

Macar Türkolojisini diğer ülke Türkolojilerinden ayıran en önemli hususlardan biri, Macar tarihçilerin Türk tarihini kendi tarihsel gelişimlerinin bir parçası olarak düşündükleri için bu tarihin özellikle Doğu Avrupa'da ve Avrasya'da cereyan eden siyasî ve kültürel gelişimini ayrıntısıyla ele almış olmalarıdır. Bu bakımdan bu coğrafyada Türklerin tarihleri ve dil yadigârları üzerine yapılan ve bundan sonra yapılacak araştırmalar, hem Türklerin kendi tarihleri ve dil gelişimleri hem de bölgedeki Macarlar ile diğer kavimlerin tarihlerini ve dil kontaktını açıklığa kavuşturması bakımından ayrıca bir önem taşımaktadır. Bugüne kadar Türk-Macar münasebetleri üzerine yapılan çalışmaların neticesinde erken dönemde Türkçeden Macarcaya geçtiği düşünülen sözcüklerden elde edilen fonetik değerlerden hareketle Türk dilinin metinlerle takip edilemeyen dönemlerinde hangi sesleri bulundurduğu ve bilinen şekillere hangi aşamalardan geçtiği konusunda kayda değer ipuçları vermiştir. Diğer pek çok araştırmacı gibi Vásary de Macarcadaki erken ödünclemelerin Çuvaş tipi özellikler taşıyor olmasını, ödünclemenin Çuvaş Türklerinin ataları aracılığıyla yapıldığı şeklinde yorumlamıştır:

"Macarlar, müstakil bir hayat sürdükleri dönem zarfında oldukça erken bir tarihten itibaren Türk dilli kavimlerle ilişkiye girmiştir. Yurt tutuştan önce Macar dilinin temel kelime hazinesine dâhil olan ortalama 300 kadar kelimeUgorlardan ayrılan Macarlar üzerindeki büyük Türk etkisini kanıtıyor. Macarların Türk etkisiyle yüksek düzeyde bir hayvan yetiştiriciliği ve ziraatla nasıl tanıştığı bu kelimeler göz önünde bulundurulduğunda açık bir şekilde

<sup>5</sup> Eski Kırgız Türklerinin tarihi hakkında bkz.: Gömeç, Saadettin (2002), "Kırgız Türklerinin Tarihine Kısa Bir Bakış", *Kafalı Armağanı*, Akçağ Yay., Ankara: 84-114.

## ESKİ İÇ ASYA'NIN TARİHİ

görülebilir. Bu Türkçe kelimelerin önemli bir kısmı şüphesiz Çuvaş tipi özellikler taşıyor, yani Macar diline bir tür Ogur-Bulgar dilinden geçmiştir; fakat bunun yanında Ortak Türkçe özelliği taşıyan alıntı kelimelerimiz de çok sayıdadır.” (s. 221).

Eserin “*İç Asya'nın Batıdaki Uzantısı: Doğu Avrupa Bozkır Kuşağı*” adlı 5. bölümünde Türklerin Doğu Avrupa'da ve Avrasya'daki tarihleri ile Macarlar ve ilişkili diğer kavimlerin tarihleri dile getirilmiştir. Bu bölümde “*Onogurlar ve Bulgarlar*” (195-202), “*Volga Bulgaryası*” (203-207), “*Avarlar*” (208-212), “*Hazar İmparatorluğu*” (213-219), “*Macarlar*” (220-230), “*Peçenekler ve Uzlar*” (231-235) ile “*Kumanlar*” (236-241)'in tarihleri tek tek ele alınmıştır.

Sonuç olarak Váস্য'nin tanıtılan bu eseri, eski İç Asya tarihi üzerine verilen kısa ve öz bilgilerin yanı sıra Bulgarlar, Hazarlar, Peçenek ve Uzlar gibi Doğu Avrupa ve Avrasya Türklüğünü temsil eden toplulukların tarihi ile Macar tarihi ve dili araştırmalarında Türk tarihinin ve dilinin etkisi üzerindeki tespitleriyle de Türklerin ve Macarların ortak/paydaş geçmişlerini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu bakımdan yazarın kendisini ve eseri Türk okuyucusunun hizmetine sunmuş olan çevirmen ve yayınevini kutluyoruz.